

dvou českých okultistů za protektorátu (s. 10) a uvést na pravou míru některé dříve publikované a zavádějící informace o českém okultismu (s. 195). To se jí do velké míry povedlo, ale je to i částečnou slabinou knihy. Na jednu stranu jsou první tři kontextové kapitoly poměrně krátké, nepracují ani s žádnou teorií (knihy tuto ambici nemá), ani nenavazují na žádnou zahraniční literaturu nebo vědeckou diskusi, což knihu limituje a omezuje jen na českou provenienci. Třebaže kniha mapuje českou scénu, právě konceptualizace okultismu v celoevropském rámci by

knize pomohla propojit lokální a zatím spíše neprobádanou oblast československého okultismu se širším evropským kontextem. Na druhou stranu, jak již bylo řečeno, kniha přináší velké množství nového archivního materiálu a je velmi zajímavým čtením zejména pro znalce dějin (českého) okultismu. Pochvalu si autorka zaslouží za mravenčí práci v archivu a ukázkově odcitované zdroje. Kniha doplňuje bádání o okultismu v českém kontextu a je vhodná pro všechny zájemce o danou problematiku.

Pavel Horák (EÚ AV ČR, v. v. i., Praha)

**Lívia Šavelková – Jana Jetmarová – Tomáš Boukal (eds.).
Původní obyvatelé a globalizace. Červený Kostelec:
Nakladatelství Pavel Mervart, 2021. 728 s.
ISBN 978-80-7465-487-9**

Recenze na kolektivní monografii s deklarovaným autorstvím jednotlivých kapitol se nepíše snadno. Každá kapitola by si totiž zasloužila samostatnou recenzi ctící svým detailem a rozsahem úsilí, které autor či autoři psaní své kapitoly věnovali. O to těžší je to u recenzované knihy *Původní obyvatelé a globalizace*, která má 14 samostatných kapitol, 12 různých autorů a více jak sedm set stran hutného textu. V následujících řádcích se proto soustředím na obecné postřehy s občasnými odkazy na vybrané

kapitoly ilustrující ten který aspekt složitého vztahu mezi „původností“ a „globalizací“.

Celkový dojem z knihy je rozhodně výborný. Jedná se o unikátní počín nejen v českém prostředí. Jednotlivé kapitoly jsou psány vynikajícími odborníky na danou oblast či téma a z jejich textů je znát hluboká znalost kontextu i osobní výzkumné zkušenosti z popisovaného území. Po odborné stránce nelze textům nic moc vytýkat a je radost se do nich začíst. Některé kapitoly vedou mírou svého záběru

a detailu až k zamyšlení, zda by nestálo za to je rozpracovat do podoby samostatných knih (např. Úvod Lívie Šavelkové, Jany Jetmarové a Tomáše Boukala, *Původní obyvatelé a olympijské hry Lívie Šavelkové či Indiánský hip hop v USA a Kanadě* Martina Heřmanského). Jiné naopak kontrastují svou terénní perspektivou, která dává vhled do každodenních situací v místech tak rozmanitých jako Papua Nová Guinea (*Melanésie v síti globálních propojení* Martina Soukupa) či Madagaskar (*Lokální reakce vesnických společenství východního pobřeží Madagaskaru na globalizaci* Marka Halbicha). Tyto tematicky a geograficky relativně úzce vymezené kapitoly pak vhodně doplňují přehledově pojaté studie věnující se právům původních obyvatel (*Práva původních obyvatel Severní Ameriky a OSN* Lucie Kýrové), málo známým etnikům Sibiře (*Původní obyvatelé Sibiře a ruského Severu v globalizujícím se světě* Tomáše Boukala), Maorům (*Maorové – „Bojovníci“ z krajiny Dlhého bieleho oblaku* Lucie Bistárové), genezi aymarského nacionalismu v Bolívii (*Volveré y seré millones...Carajo! Aymarský nacionalismus v gellnerovské perspektivě* Jany Jetmarové), současnému indiánskému umění (*Globalizace a současné indiánské umění Latinské Ameriky* Moniky Brenišínové) či jazykům původních obyvatel (*Jazyky původních obyvatel a globalizace* Miroslava Černého a *Domorodé jazyky Mexika a ich postavenie v mexickej*

spoločnosti Radoslava Hlúška). Jistým zjevením je v kontextu knihy kapitola *Proč si indián z Rukonu zamíloval Evropu a chce v ní žít* Ukjese van Kampena, která nabízí skvělou kritickou sebereflexi, upřímnou, problematizující řadu stereotypů a esenciálních kategorií a poukazuje na propojení a sdílení mezi lidmi. Knihu pak uzavírá český překlad *Deklarace OSN o právech původních obyvatel*, která zasazuje jednotlivé kapitoly do mezinárodního právního kontextu.

Problematika vztahu tradičních společností a současného světa je tedy probrána z mnoha úhlů pohledu a ilustrována na řadě konkrétních případů. Zejména rozsáhle úvodní kapitola však nastiňuje široký rámec vztahů a problémů dotýkajících se původních obyvatel a jejich možností a ambicí v současném světě. Diskutuje například o roli evropských imaginací a stereotypů, které podporovaly historické koloniální projekty a které stále deformují vnímání původních obyvatel mimo jiné prostřednictvím dnešní pop kultury. Otevírá také velmi komplexní otázku sebeprezentace, kulturní autenticity a mezi ekonomické emancipace původních obyvatel v kontextu cestovního ruchu se všemi jeho doprovodnými negativními jevy. Stranou rovněž nenechává téma environmentální spravedlnosti a globálního domorodého aktivismu, včetně solidárních organizací v různých zemích světa. Konečně,

diskutuje také o otázce identity původních obyvatel a o tom, jak se tato identita utváří a mění v reakci na globální vývoj současné společnosti.

Tento široký rámec pak dokreslují či upřesňují jednotlivé kapitoly. Například utváření identity ilustruje Livia Šavelková na příkladu role sportu v původních společnostech a Jana Jetmarová na příkladu veskrze moderního nacionalistického hnutí bolívijských Aymarů, kteří současnými „moderními“ prostředky bojují za uchování „tradičního“. Lucia Bistárová pak analyzuje utváření maorské identity na Novém Zélandu v prostředí pouličních gangů. Naopak Martin Soukup či Marek Halbich poukazují na pragmatismus v přejímání „moderních“ výdobytků dnešního světa a vznik řady zajímavých hybridních kulturních forem v každodenním životě, který se vzpírá jednoduché teoretické klasifikaci. Na tvůrčí roli hybridity odkazují i Martin Heřmanský či Monika Brenišinová ve svých kapitolách věnovaných pouličnímu umění či hip hopu jako nástrojům k redefinici a emancipaci domorodé identity tváří v tvář neúprosným komerčním silám současné pop kultury. Téma kulturní ekologie, environmentální spravedlnosti a vlivu cestovního ruchu rozpracovává na příkladu sibiřských etnik Tomáš Boukal. Problematice práv původních obyvatel jako odrazu snah o mezinárodní aktivismus

se pak věnuje několik příspěvků, ať už v rovině práv obecně (Lucie Kýrová) či jazykových práv konkrétně (Miroslav Černý, Radoslav Hlúšek).

Vzhledem k velikosti a různorodosti autorského kolektivu i analyzovaných témat není překvapením, že se jednotlivé kapitoly někdy značně liší svým rozsahem, mírou teoretické ukotvenosti či terminologicky a konceptuálně. S ohledem na deklarovaný název a cíl (tj. původní obyvatelé a globalizace) jsem očekával kritičtější diskuzi o politice původnosti a o globalizaci, jež by byly systematicky reflektovány v jednotlivých kapitolách. K těmto tématům se ale autoři často vyjadřují nejednotně a někdy jen okrajově či povrchně, popřípadě vůbec ne. Zejména v úvodní kapitole bych očekával důkladnou reflexi diskurzu původnosti – kdo je „původní“, jak se toto pojetí měnilo v čase a jak se liší mezi různými zeměmi, jak se prostřednictvím konceptu „původnosti“ legitimizují autentické i účelové politické, ekonomické a kulturní projekty dovnitř i navenek skupin deklarovaných „původních obyvatel“, kdo je těmito diskurzy umlčován a vytlačován z veřejného prostoru atd. Dozvídáme se také velice málo o vnitřní politické pluralitě, sociální stratifikaci a rozpolcenosti domorodých skupin, postavení žen a menšin v domorodých společnostech či o odlišných politických strategiích představitelů různých skupin a konfliktech mezi nimi na-

vzájem. Původní obyvatelé totiž nejsou jednotný blok s totožnými problémy a zájmy, jakkoliv se to tak mnozí domorodí aktivisté snaží vykreslovat, aby si získali přízeň svých „nepůvodních“ spojenců v akademických a politických kruzích. Abstrahování od této skutečnosti hrozí zjednodušujícími pohledy na původní obyvatele a vedou k implicitní legitimizaci politické represe, ekonomického vykořisťování a ekologického vandalství uvnitř domorodých společností.

Analogicky jsem očekával podobně kritickou **diskuzi o globalizaci**, jejích různých pojetích a formách a jejích možných dopadech na diskurz původnosti a na životní situaci obyvatel planety. Místo toho autoři spíše předpokládají jakési implicitní předporozumění toho, kdo je „původní“ a co je „globalizace“, a **dokumentují** wszeljaké dopady moderní společnosti na tradiční společnosti. Vzhledem k této skutečnosti by možná trefnějším názvem (a cílem) knihy mohlo být „tradiční společnosti v současném světě“ (protože původnosti a globalizaci se autoři systematicky nevěnují). V rámci oborové, resp. terminologické sebe-reflexe bych také ocenil transparentní **zdůvodnění** a popř. sjednocení psaní skupinových kategorií – i/Indiáni – a zejména používání endoetnonym a exoetnonym (kritizovat v textu

mocenskou nadvládu Evropanů nad domorodými obyvateli a zároveň je nazývat např. „Vránami“ či „Černonožci“ působí přinejmenším problematicky).

Navzdory některým těmto výtkám platí to, co jsem napsal v úvodu: recenzovaná kniha představuje výjimečný autorský i editorský počin zasluhující pozornost odborné i laické veřejnosti. Poskytuje velmi komplexní pohled na původní obyvatele a díky šíři záběru si čtenář odnáší vstupní porozumění mnoha problémům a výzvám tradičních společností v současném světě. Zvláště knihu ocení studenti antropologie a dalších sociálních věd, tropického zemědělství, lesnictví, mezinárodní ochrany přírody, mezinárodního práva a dalších oborů s globálním přesahem. Vzhledem do kulturních, ekonomických a politických specifik domorodých společností je nutným předpokladem jak základního, tak aplikovaného výzkumu v těchto společnostech. Užitečná ale kniha může být také pro pracovníky rozvojových a humanitárních organizací, kteří se potřebují rychle zorientovat v problematice původních obyvatel a zároveň získat i široký přehled aktuálních procesů v různých částech světa. **Kniha kultivuje** naši vnímavost k problémům druhých – a takové vnímavosti není v dnešním světě nikdy dost.

Přemysl Mácha (EÚ AV ČR, v. v. i., Brno)